

การพัฒนากระบวนการบริหารโดยใช้สถานศึกษา ชุมชน ภาควิชา
เป็นฐานเพื่อพัฒนาฐานการเรียนรู้ ศูนย์การศึกษานอกระบบ
และการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด*

MANAGEMENT PROCESS DEVELOPMENT USING SCHOOL, COMMUNITIES
AND NETWORK PARTNERS FOR LEARNING RESOURCES DEVELOPMENT
OF PHO CHAI DISTRICT OF THE NON-FORMAL AND INFORMAL
EDUCATION CENTER, ROI ET PROVINCE

ปราริณา อาสาธง

Prarina Arsathong

ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอโพธิ์ชัย

Pho Chai District of the Non-Formal and Informal Education center, Thailand

E-mail: prarina1111@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนากระบวนการบริหารโดยใช้สถานศึกษา ชุมชน ภาควิชาเป็นฐานเพื่อพัฒนาฐานการเรียนรู้ ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด ดำเนินการวิจัยและพัฒนา 4 ขั้นตอน คือ 1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐานโดยศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประชุมสนทนากลุ่มผู้เกี่ยวข้อง จำนวน 27 คน สัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาต้นแบบ 5 คน และสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง 2) พัฒนาการกระบวนการบริหารโดยการร่างและตรวจสอบความเหมาะสมของกระบวนการบริหารจากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 คน ได้มาโดยการคัดเลือกแบบเจาะจง 3) ศึกษาผลการใช้กระบวนการบริหารโดยนำไปใช้กับครูและบุคลากร กศน. ปีการศึกษา 2563 - 2564 รวมจำนวน 18 คน 4) ประเมินกระบวนการบริหารโดยครูและบุคลากร จำนวน 18 คน สถิติที่ใช้ คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน วิเคราะห์เนื้อหาและสรุปข้อมูล ผลการวิจัยพบว่า 1) จากผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน การพัฒนาฐานการเรียนรู้ นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการ ด้านบุคลากร ด้านแหล่งเรียนรู้ ด้านงบประมาณ ส่งเสริมให้ผู้เรียนใช้ฐานการเรียนรู้ในการสร้างอาชีพ รายได้ ภาควิชาเครือข่าย และขยายความรู้สู่ชุมชนเพื่อความยั่งยืน 2) กระบวนการบริหารโดยใช้สถานศึกษา ชุมชน ภาควิชาเครือข่าย มี 6 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นร่วมวิเคราะห์สถานการณ์ (Situation analysis) ขั้น

* Received 8 September 2022; Revised 22 September 2022; Accepted 25 September 2022



ร่วมวางแผนพัฒนา (Plan) ขั้นร่วมดำเนินงานพัฒนา (Do) ขั้นร่วมติดตามและประเมิน (Check) ขั้นร่วมปรับปรุงแก้ไข (Act) และขั้นร่วมเผยแพร่และขยายผล (Proliferate) 3) ผลการใช้กระบวนการ ทำให้สถานศึกษามีฐานการเรียนรู้ จำนวน 6 ฐานการเรียนรู้ และผู้เรียนมีองค์ความรู้และมีทักษะการปฏิบัติ สามารถนำความรู้ไปถ่ายทอดให้คนในชุมชนได้ 4) ผลการประเมินกระบวนการบริหารโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: กระบวนการบริหาร, โดยใช้สถานศึกษา, ชุมชน และภาคีเครือข่ายเป็นฐาน, ฐานการเรียนรู้

Abstract

The objectives of this research article were to develop a management process using schools, communities, and network partners for the learning resources development of Pho Chai District of the Non-Formal and Informal Education Center, Roi Et province. The research and development methodology has four steps as follows: 1) Study basic information by gathering documentary, related studies, meeting with 27 related people, interviewing 5 school administrators, and 9 academic experts, by using semi-structured interviews. 2) Seven (7) academic experts were conducted by purposive sampling in order to develop the management process by drafting and checking the clarity and appropriateness. 3) Study the results of using the management process by applying it to 18 non-formal and informal teachers and personnel for the academic year 2020 - 2021, and then report on the results of development and based learning. 4) The management process is being evaluated by 18 teachers and personnel. The statistics used for data analysis were the percentage, mean, standard deviation, content analysis, and summary. The findings are shown as follows: 1) For learning resources development, the school should implement a philosophy of sufficiency economy to develop the organization's management, personal, and learning resources and budget, including promoting learners for learning and using these learning resources to build careers and income in the community. 2) The management process consists of six steps: 1) situation analysis, 2) plan, 3) do, 4) check, 5) action, and 6) proliferate. 3) The results of the implementation of the management process showed the school had 6 learning resources and the learners had knowledge, practical skills, and best



practice from using learning resources activities. 4) The result of the management process evaluation overall was at the highest level.

Keywords: Management Process, Using School Communities and Network Partners-Based Management, Learning Resources Development.

บทนำ

สภาพสังคมและเศรษฐกิจที่มีความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง ทำให้คนในสังคมต้องปรับตัวให้เท่าทันกับความเปลี่ยนแปลง สิ่งสำคัญและจำเป็นที่จะทำให้คนในสังคมสามารถปรับตัวได้ คือ การได้รับการศึกษาหรือการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องทุกช่วงชีวิต ดังนั้น การศึกษาตลอดชีวิตจึงเป็นเรื่องสำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศ ในประเทศไทยมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาตลอดชีวิต และเป้าหมายการส่งเสริมและสนับสนุน การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551 ดังกล่าวข้างต้น กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศนโยบายและจุดเน้นปีงบประมาณ 2563 เมื่อวันที่ 21 สิงหาคม พ.ศ. 2562 โดยมีสาระสำคัญที่เกี่ยวกับสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย คือ มุ่งสร้างโอกาสให้ประชาชนผู้เรียนที่สำเร็จหลักสูตรสามารถมีงานทำด้วยจุดเน้นการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เรียนรู้การใช้ดิจิทัลเพื่อใช้เป็นเครื่องมือสำหรับหาช่องทางในการสร้างอาชีพ และจัดทำหลักสูตรพัฒนาอาชีพที่เหมาะสมกับผู้เข้าสู่สังคมสูงวัย ดังนั้นสำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยจึงกำหนดกรอบแนวทางการดำเนินงานซึ่งเป็นนโยบายและจุดเน้นการดำเนินงานปี พ.ศ. 2563 และมีเป้าหมายสำคัญคือ ประชาชนได้รับการยกระดับการศึกษา สร้างเสริมและปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม ความเป็นพลเมืองที่สอดคล้องกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง อันนำไปสู่การยกระดับคุณภาพชีวิตและเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน เพื่อพัฒนาไปสู่ความมั่นคงและยั่งยืนทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และสิ่งแวดล้อม โดยชุมชนและภาคีเครือข่ายทุกภาคส่วนมีส่วนร่วม ดังนั้น การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมและชุมชน จัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงผ่านกระบวนการรู้ตลอดชีวิตในรูปแบบต่าง ๆ ให้กับประชาชน และการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการอ่านและพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการจัดการศึกษาตามอัธยาศัยให้มีรูปแบบที่หลากหลาย และตอบสนองความต้องการของประชาชน จึงเป็นภารกิจสำคัญของสำนักส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย (สำนักส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2562)

การดำเนินงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการเรียนรู้ตลอดชีวิตให้บรรลุเป้าหมาย จำเป็นต้องมีการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษาให้มีบรรยากาศและสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการอ่านและพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ พัฒนาห้องสมุดประชาชนให้มี



บริการที่ทันสมัย จัดกิจกรรมส่งเสริมการอ่านและการเรียนรู้ที่หลากหลายให้บริการประชาชนในพื้นที่ต่าง ๆ อย่างทั่วถึงและสม่ำเสมอ และการสร้างฐานการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชนเพื่อพัฒนาด้านเกษตรผสมผสานให้เป็นฐานการเรียนรู้ต้นแบบ โดยการพัฒนาใน 2 ประเด็น คือ การพัฒนาฐานการเรียนรู้ต้นแบบ และการส่งเสริมให้มีการใช้ประโยชน์จากฐานการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้ที่สร้างขึ้น โดยการมีส่วนร่วมของสถานศึกษา ชุมชน และภาคีเครือข่าย (สำนักส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย, 2562)

ฐานการเรียนรู้ เป็นหน่วยย่อยของศูนย์การเรียนรู้ ตั้งขึ้นในชุมชนหรือสถานศึกษา สำหรับให้ความรู้และฝึกปฏิบัติสำหรับนักศึกษา ประชาชน และผู้สนใจ การสร้างฐานการเรียนรู้ แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ 1) ฐานการเรียนรู้ เช่น ฐานการเรียนรู้สมุนไพร ฐานการปลูกผัก ฐานการทำปุ๋ยอินทรีย์ และ 2) ฐานกิจกรรม เป็นฐานการเรียนรู้สำหรับฝึกปฏิบัติในสิ่งที่ต้องทำต่อเนื่องเป็นกระบวนการ เช่น การปลูกผัก การเพาะเมล็ด การเตรียมดิน เป็นต้น ซึ่งการจัดฐานกิจกรรมให้เป็นฐานการเรียนรู้ที่มีคุณภาพนั้นต้องพัฒนาและปรับปรุงด้านพื้นที่บรรยากาศ สภาพแวดล้อม ห้องหรือสถานที่บรรยาย สื่อการเรียนรู้ ทรัพยากรและอุปกรณ์การศึกษา และภาคีเครือข่าย (สำนักมาตรฐานการศึกษาและพัฒนการเรียนรู้, 2558) ทั้งนี้ เพราะฐานการเรียนรู้และแหล่งเรียนมีความสำคัญในการเป็นแหล่งข้อมูลที่ให้สถานศึกษาและชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา สร้างกระบวนการเรียนรู้ ฝึกปฏิบัติ แหล่งค้นคว้า การวิจัย และฝึกอบรมให้นักศึกษาและผู้สนใจเกิดการเรียนรู้ ปฏิบัติ สร้างความรู้ด้วยตัวเอง และส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต (กรมสามัญศึกษา, 2544); (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2547); (ดำริ บุญชู, 2548)

ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด มีแหล่งเรียนรู้ครอบคลุมทั้งหมด 9 ตำบล สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ โดยได้ดำเนินการปรับภูมิทัศน์ให้ร่มรื่นและเอื้อต่อการเรียนการสอนใน กศน. ตำบล จากการวิเคราะห์ปัญหาการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ของ กศน. อำเภอโพธิ์ชัย พบว่า พื้นที่แหล่งเรียนรู้ของศูนย์ กศน. มีความเหมาะสมสำหรับการจัดทำฐานการเรียนรู้ แต่ควรพัฒนาแหล่งเรียนรู้ให้มีความเหมาะสมกับหลักสูตรบริบทของพื้นที่ และความต้องการที่แท้จริงของผู้เรียน พัฒนากิจกรรมที่สอดคล้องกับการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง และใช้ประโยชน์ในการจัดการเรียนการสอนและเป็นแหล่งฝึกประสบการณ์จริงของนักศึกษาและผู้สนใจ รวมทั้งการขยายผลสู่สถานศึกษากายนอก และมีการประเมินการใช้ฐานการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ผลการสำรวจแหล่งข้อมูล สอบถามประชาชนในพื้นที่ และสังเกตพื้นที่แหล่งข้อมูล เพื่อนำข้อมูลมาวางแผนการพัฒนาฐานการเรียนรู้และวางแผนใช้ประโยชน์จากฐานการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษาและชุมชน พบว่า ความต้องการพัฒนาฐานการเรียนรู้ 6 ฐานการเรียนรู้ ได้แก่ ฐานการเรียนรู้ที่ 1 ขยะเปียก ฐานการเรียนรู้ที่ 2 ขยะทองคำ ฐานการเรียนรู้ที่ 3 เสวียนรักษ์



โลก ฐานการเรียนรู้ที่ 4 การเพาะเห็ดขอนขาว ฐานการเรียนรู้ที่ 5 ปลูกผักพอเพียง เคียงคู่ชุมชน และฐานการเรียนรู้ที่ 6 ห้องสมุดมีชีวิต และมีแนวคิดการพัฒนาฐานการเรียนรู้ที่ยั่งยืน โดยใช้แนวคิดการบริหารโดยใช้สถานศึกษา ชุมชน และภาคีเครือข่ายเป็นฐาน ซึ่งมีการบริหารที่สำคัญ คือ หลักการมีส่วนร่วมทางการศึกษา ได้แก่ ความร่วมมือของผู้บริหาร ครู นักศึกษา เครือข่าย ผู้นำชุมชน และชุมชนชนเข้ามาดูแลและใช้ประโยชน์จากฐานการเรียนรู้ และขยายผลด้วยการจัดให้มีการอบรม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประชาสัมพันธ์โดยการเรียนรู้สถานที่จริง ประเมินผลการพัฒนาฐานการเรียนรู้ และประกาศเกียรติคุณ ยกย่อง เชิดชูเกียรติครู ภูมิปัญญาท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน ที่มีส่วนร่วมในการส่งเสริมการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง (ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอโพธิ์ชัย, 2563)

จากความต้องการพัฒนาฐานการเรียนรู้และแนวทางการพัฒนาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยในฐานะผู้อำนวยการศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด จึงสนใจพัฒนากระบวนการบริหารโดยใช้สถานศึกษา ชุมชน ภาคีเครือข่ายเป็นฐานเพื่อพัฒนาฐานการเรียนรู้ ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด โดยดำเนินการวิจัยและพัฒนาในปีการศึกษา 2563 - 2564 โดยมีเป้าหมายการพัฒนา คือ การพัฒนาฐานการเรียนรู้ จำนวน 6 ฐาน ได้แก่ ฐานการเรียนรู้ที่ 1 ขยะเปียก ฐานการเรียนรู้ที่ 2 ขยะทองคำ ฐานการเรียนรู้ที่ 3 เสวียนรักษโลก ฐานการเรียนรู้ที่ 4 การเพาะเห็ดขอนขาว ฐานการเรียนรู้ที่ 5 ปลูกผักพอเพียง เคียงคู่ชุมชน และฐาน การเรียนรู้ที่ 6 ห้องสมุดมีชีวิต และการให้บริการฐานการเรียนรู้แก่นักศึกษา ผู้สนใจ และชุมชน และเป็นฐานการเรียนรู้ต้นแบบแก่หน่วยงานและผู้สนใจ ส่งผลให้เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยกระดับคุณภาพชีวิต ของสังคมและชุมชนให้ดีขึ้นและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนากระบวนการบริหารโดยใช้สถานศึกษา ชุมชน ภาคีเครือข่ายเป็นฐานเพื่อพัฒนาฐานการเรียนรู้ ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยพัฒนากระบวนการบริหารโดยใช้สถานศึกษา ชุมชน ภาคีเครือข่ายเป็นฐานเพื่อพัฒนาฐานการเรียนรู้ ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ดครั้งนี้ เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) แบ่งการวิจัยออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้



ตารางที่ 1 วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอน	วิธีดำเนินการ	ผลที่ได้รับ
ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานสำหรับการพัฒนากระบวนการบริหารโดยใช้สถานศึกษา ชุมชน ภาศิเครือข่ายเป็นฐานเพื่อพัฒนาฐานการเรียนรู้ ศูนย์การศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอโธชัย จังหวัดร้อยเอ็ด	ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ประชุมสนทนากลุ่มครูและบุคลากร กศน. และคณะกรรมการสถานศึกษา รวมจำนวน 27 คน สัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาต้นแบบจำนวน 5 คน มีคุณสมบัติเป็นเป็นสถานศึกษาต้นแบบที่ประสบความสำเร็จและเป็นต้นแบบศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา และสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 9 คน มีคุณสมบัติเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารการศึกษา บริหารสถานศึกษา และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มีประสบการณ์ในการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา ได้มาโดยการคัดเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ผ่านการตรวจสอบความตรงของเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน โดยข้อคำถามมีดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1 สามารถนำไปใช้ได้ และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ คือ การวิเคราะห์เนื้อหาและสรุปข้อมูล	ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน 1. ผลการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 2. ผลประชุมสนทนากลุ่มครูและบุคลากร กศน. และคณะกรรมการสถานศึกษา 3. ผลการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาต้นแบบ 4. ผลการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ
ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนากระบวนการบริหารโดยใช้สถานศึกษา ชุมชน ภาศิเครือข่าย เป็นฐาน เพื่อพัฒนาฐานการเรียนรู้	ยกร่างกระบวนการบริหารโดยใช้สถานศึกษา ชุมชน ภาศิเครือข่าย เป็นฐาน 6 ขั้นตอน และนำเสนอแก่ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 คน เพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของกระบวนการและคู่มือการปฏิบัติงานตามกระบวนการบริหารโดยใช้สถานศึกษา ชุมชน ภาศิเครือข่ายเป็นฐานเพื่อพัฒนาฐานการเรียนรู้ ศูนย์การศึกษาอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอโธชัย จังหวัดร้อยเอ็ด เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบประเมิน มีลักษณะเป็นแบบ	1. ร่างกระบวนการบริหารโดยใช้สถานศึกษา ชุมชน ภาศิเครือข่ายเป็นฐาน 2. คู่มือการปฏิบัติงาน



ขั้นตอน	วิธีดำเนินการ	ผลที่ได้รับ
	มาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ผ่านการตรวจสอบความตรงของเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน โดยข้อคำถามมีดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1 สามารถนำไปใช้ได้ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติคือ ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน จากนั้นนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไขกระบวนการบริหารโดยใช้สถานศึกษา ชุมชน ภาศึเครือข่ายเป็นฐานเพื่อพัฒนาฐานการเรียนรู้ ศูนย์การศึกษา นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด ก่อนนำไปทดลองใช้จริง	
ขั้นตอนที่ 3 การศึกษาผลการใช้กระบวนการบริหารโดยใช้สถานศึกษา ชุมชน ภาศึเครือข่ายเป็นฐานเพื่อพัฒนาฐานการเรียนรู้	โดยนำไปใช้ในปีการศึกษา 2563 - 2564 กับครูและบุคลากร กศน. จำนวน 18 คน ได้มาโดยการคัดเลือกแบบเจาะจง มีคุณสมบัติเป็นผู้มีส่วนร่วมปฏิบัติงานและพัฒนาฐานการเรียนรู้ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสรุปผลการพัฒนาฐานการเรียนรู้ และแบบสรุปผลการใช้ฐานการเรียนรู้ ศูนย์ศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด ระดับ ผ่านการตรวจสอบความตรงของเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน โดยข้อคำถามมีค่าดัชนีความสอดคล้องเท่ากับ 1 สามารถนำไปใช้ได้ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาและสรุปข้อมูล	1. ผลการพัฒนาฐานการเรียนรู้ 2. ผลการใช้บริการฐานการเรียนรู้
ขั้นตอนที่ 4 การประเมินกระบวนการบริหารโดยใช้สถานศึกษา ชุมชน ภาศึเครือข่ายเป็นฐาน เพื่อพัฒนาฐานการเรียนรู้	ประเมินกระบวนการบริหารโดยใช้สถานศึกษา ชุมชน ภาศึเครือข่ายเป็นฐาน เพื่อพัฒนาฐานการเรียนรู้ใน 3 ด้าน คือ ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต กลุ่มผู้ให้ข้อมูล คือ ครูและบุคลากร กศน. ปีการศึกษา 2564 จำนวน 18 คน ได้มาโดยการคัดเลือกแบบเจาะจง มีคุณสมบัติเป็นผู้มีส่วนร่วมปฏิบัติงานและพัฒนาฐานการเรียนรู้	ผลการประเมินกระบวนการบริหารโดยใช้สถานศึกษา ชุมชน ภาศึเครือข่ายเป็นฐาน เพื่อพัฒนาฐานการเรียนรู้ใน 3 ด้าน คือ ด้านปัจจัยนำเข้า ด้านกระบวนการ และด้านผลผลิต



ขั้นตอน	วิธีดำเนินการ	ผลที่ได้รับ
	เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบประเมิน มีลักษณะเป็นแบบ มาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มี 5 ระดับ ผ่านการตรวจสอบความตรง ของเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน โดยข้อคำถามมีค่าดัชนีความสอดคล้อง เท่ากับ 1 สามารถนำไปใช้ได้ และ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติ คือ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน สามารถสรุปผลการวิจัยได้ว่า 1) ผลการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า กระบวนการบริหารโดยใช้สถานศึกษา ชุมชน และภาคีเครือข่ายเป็นที่สังเคราะห์ได้ มี 6 ขั้นตอน 2) ผลการประชุมสนทนากลุ่มกับครู กศน. และคณะกรรมการสถานศึกษา พบว่า ควรนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการดำเนินงาน โดยประเด็นการพัฒนากฎการเรียนรู้ ได้แก่ ด้านบริหารจัดการ ด้านบุคลากร ด้านแหล่งเรียนรู้ ด้านงบประมาณ 3) ผลการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาต้นแบบ พบว่า กระบวนการบริหารเพื่อพัฒนากฎการเรียนรู้ในสถานศึกษา ควรกำหนดเป้าหมายองค์กรให้ชัดเจน และใช้หลักการมีส่วนร่วมในกระบวนการ PDCA มาบูรณาการในการพัฒนาการจัดกิจกรรม โดยมีแนวทางการพัฒนา คือ ส่งเสริมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนสามารถใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนสร้างอาชีพและสร้างรายได้ พึ่งพาตนเองในระดับหนึ่ง และสร้างภาคีเครือข่ายความร่วมมือและขยายความรู้สู่ชุมชนเพื่อความยั่งยืน และ 4) ผลการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า หลักการบริหารที่นำมาใช้ ได้แก่ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หลักการมีส่วนร่วม หลักการบริหารเชิงระบบ และการบริหารจัดการตามกระบวนการ PDCA โดยมีขั้นตอน ได้แก่ ขั้นศึกษาสภาพปัญหา ขั้นวางแผน ขั้นดำเนินการพัฒนา ขั้นนิเทศ ติดตาม ประเมินผล ขั้นรายงานผลการพัฒนา โดยสรุป การพัฒนากฎการเรียนรู้ นำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการ ด้านบุคลากร ด้านแหล่งเรียนรู้ ด้านงบประมาณ ส่งเสริมให้ผู้เรียนใช้ฐานการเรียนรู้ในการสร้างอาชีพ รายได้ ภาคีเครือข่าย และขยายความรู้สู่ชุมชนเพื่อความยั่งยืน

2. ผลการพัฒนากฎกระบวนการบริหารโดยใช้สถานศึกษา ชุมชน ภาคีเครือข่ายเป็นฐานเพื่อพัฒนา ฐานการเรียนรู้ พบว่า 1) กระบวนการบริหารโดยใช้สถานศึกษา ชุมชน ภาคีเครือข่าย มี 6 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นร่วมวิเคราะห์สถานการณ์ (Situation analysis) ขั้นร่วม



วางแผนพัฒนา (Plan) ขั้นร่วมดำเนินงานพัฒนา (Do) ขั้นร่วมติดตามและประเมิน (Check) ขั้นร่วมปรับปรุงแก้ไข (Act) และขั้นร่วมเผยแพร่และขยายผล (Proliferate) 2) ผลการตรวจสอบความเหมาะสมของกระบวนการบริหารที่พัฒนาขึ้น มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.89$, S.D. = 0.11) 3) คู่มือการปฏิบัติงานมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.76$, S.D. = 0.27)

3. ผลการใช้กระบวนการบริหารโดยใช้สถานศึกษา ชุมชน ภาควิชาเครือข่ายเป็นฐานเพื่อพัฒนาฐาน การเรียนรู้ พบว่า

3.1 การพัฒนาฐานการเรียนรู้ จำนวน 6 ฐานการเรียนรู้ ได้แก่ ฐานการเรียนรู้ที่ 1 ขยะเปียก ฐานการเรียนรู้ที่ 2 ขยะทองคำ ฐานการเรียนรู้ที่ 3 เสวียนรักษโลก ฐานการเรียนรู้ที่ 4 การเพาะเห็ดขอนขาว ฐานการเรียนรู้ที่ 5 ปลุกผักพอเพียง เคียงคู่ชุมชน และฐานการเรียนรู้ที่ 6 ห้องสมุดมีชีวิต โดยมีหลักฐานเชิงประจักษ์ที่แสดงถึงผลสำเร็จของการพัฒนาฐานการเรียนรู้ ได้แก่ ภาพถ่าย เอกสารคู่มือฐานการเรียนรู้ ไปสเตอร์การถอดบทเรียน แผ่นพับ คำสั่งแต่งตั้งผู้รับผิดชอบงาน ใบประกาศและเกียรติบัตร หนังสือเชิญ หนังสือขอความอนุเคราะห์ หนังสือขอความร่วมมือ และแบบสอบถาม

3.2 ผลการใช้ฐานการเรียนรู้ พบว่า ผู้เรียนมีองค์ความรู้และมีทักษะปฏิบัติแต่ละฐานการเรียนรู้ และสามารถนำความรู้ไปถ่ายทอดให้คนในชุมชนได้ โดย

3.2.1 ฐานการเรียนรู้ขยะเปียก ทำให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับขยะเปียก ขยะอินทรีย์ การทำถังขยะเปียก สามารถกำจัดขยะเปียกได้อย่างถูกวิธี นำขยะเปียกที่หมักได้ที่แล้วไปใช้เป็นปุ๋ยได้อย่างเหมาะสม และสามารถนำความรู้ไปถ่ายทอดให้คนในชุมชนได้

3.2.2 ฐานการเรียนรู้ขยะทองคำ ทำให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประเภทของขยะ สามารถแยกประเภทของขยะก่อนจำหน่าย สามารถนำความรู้มาจัดการคัดแยกขยะในครัวเรือนของตนเอง และถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการคัดแยกขยะได้

3.2.3 ฐานการเรียนรู้เสวียนรักษโลก ทำให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวัสดุอุปกรณ์ในการทำเสวียน ขั้นตอนการทำเสวียน การใช้ประโยชน์ของเสวียน สามารถถ่ายทอดความรู้และเป็นวิทยากรแกนนำในการทำเสวียนได้

3.2.4 ฐานการเรียนรู้การเพาะเห็ดขอนขาว ทำให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจวัตถุดิบส่วนประกอบการเพาะเห็ด ขั้นตอนการเพาะเห็ด การดูแลรักษาตลอดจนการเก็บเกี่ยวผลผลิต ประโยชน์ สรรพคุณ และคุณค่าทางโภชนาการของเห็ดขอนขาว การแปรรูปเห็ด การเก็บรักษาเห็ดขอนขาว สามารถสร้างอาชีพและจำหน่ายเห็ดสร้างรายได้ให้กับสมาชิกในกลุ่มสมาชิก และถ่ายทอดขั้นตอนและวิธีการเพาะเห็ดได้



3.2.5 ฐานการเรียนรู้ปลูกผักพอเพียง เคียงคู่ชุมชน ทำให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจสามารถเลือกปลูกผักแต่ละฤดูกาล การเตรียมดิน เมล็ดพันธุ์ผัก การดูแลรักษา การเก็บเกี่ยวผลผลิต สามารถถ่ายทอดความรู้ให้แก่บุคคลในครอบครัวและชุมชนได้

3.2.6 ฐานการเรียนรู้ห้องสมุดมีชีวิต ทำให้ห้องสมุดมีทรัพยากรการเรียนรู้ที่ทันสมัย ผู้เรียนมีความรู้เกี่ยวกับระบบสืบค้น รู้จักใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ และรักการอ่านมากขึ้น

4. ผลการประเมินผลการประเมินกระบวนการบริหารโดยใช้สถานศึกษา ชุมชน ภาคีเครือข่ายเป็นฐาน เพื่อพัฒนาฐานการเรียนรู้ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.76$, S.D. = 0.02) เมื่อพิจารณาแต่ละด้าน พบว่า ทุกด้านมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด เรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านผลผลิต ($\bar{X} = 4.78$, S.D. = 0.24) ด้านปัจจัยนำเข้า ($\bar{X} = 4.75$, S.D. = 0.30) และด้านกระบวนการ ($\bar{X} = 4.74$, S.D. = 0.29) ตามลำดับ เมื่อพิจารณาแต่ละด้านพบว่า ด้านปัจจัยนำเข้า พบว่า ด้านบริหารจัดการ ($\bar{X} = 4.75$, S.D. = 0.30) ด้านฐานการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.74$, S.D. = 0.35) ด้านสื่อการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.71$, S.D. = 0.38) ด้านบุคลากร ($\bar{X} = 4.68$, S.D. = 0.32) และด้านงบประมาณ ($\bar{X} = 4.63$, S.D. = 0.32) ด้านกระบวนการ พบว่า กระบวนการทำให้มีการประชาสัมพันธ์ เผยแพร่และขยายผลให้เกิดการใช้ฐานการเรียนรู้ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.94$, S.D. = 0.24) และด้านผลผลิต พบว่า สถานศึกษามีฐานการเรียนรู้ต้นแบบสำหรับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และให้บริการฐานการเรียนรู้แก่นักศึกษา ชุมชน ภาคีเครือข่าย และผู้สนใจได้ และครูสามารถขยายผลการพัฒนาฐานการเรียนรู้และการจัดกิจกรรมฐานการเรียนรู้สู่ภายนอกสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง มีความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.89$, S.D. = 0.32)

อภิปรายผล

การวิจัยและพัฒนากระบวนการบริหารโดยใช้สถานศึกษา ชุมชน ภาคีเครือข่ายเป็นฐานเพื่อพัฒนาฐานการเรียนรู้ ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด สามารถอภิปรายผลในประเด็น ดังต่อไปนี้

1. จากผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานสำหรับการพัฒนากระบวนการบริหารโดยใช้สถานศึกษา ชุมชน ภาคีเครือข่ายเป็นฐานเพื่อพัฒนาฐานการเรียนรู้ ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า กระบวนการบริหารโดยใช้สถานศึกษา ชุมชน และภาคีเครือข่ายเป็นฐาน ควรใช้หลักการบริหาร ได้แก่ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง หลักการมีส่วนร่วม หลักการบริหารเชิงระบบ และการบริหารจัดการตามกระบวนการ PDCA โดยประเด็นการพัฒนาฐานการเรียนรู้ ได้แก่ ด้านบริหารจัดการ ด้าน



บุคลากร ด้านแหล่งเรียนรู้ แนวทางการพัฒนา คือ ส่งเสริมการเรียนรู้ให้ผู้เรียนสามารถใช้แหล่งเรียนรู้ในชุมชนสร้างอาชีพและสร้างรายได้ พึ่งพาตนเองในระดับหนึ่ง และสร้างภาคีเครือข่ายความร่วมมือและขยายความรู้สู่ชุมชนเพื่อความยั่งยืน ทั้งนี้ ผลการศึกษาข้อมูลดังกล่าวข้างต้นทำให้ได้องค์ความรู้ใหม่ที่หลากหลายทั้งจากผู้บริหารสถานศึกษาต้นแบบและผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้วิจัยนำมาใช้เป็นแนวทางการพัฒนาฐานการเรียนรู้ ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอโพธิ์ชัย ทั้งด้านบริหารจัดการ ด้านบุคลากร ด้านแหล่งเรียนรู้ และการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ซึ่งเป็นไปตามแนวทางการพัฒนาฐานการเรียนรู้ของ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่ได้กำหนดแนวทางการบริหารเชิงระบบและการบริหารจัดการฐานการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้ โดยให้บุคลากรและผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้สำคัญ การบริหารจัดการงบประมาณให้เกิดประโยชน์คุ้มค่ามากที่สุด บริหารจัดการทรัพยากรให้ครอบคลุมครบถ้วนและเกิดประโยชน์สูงสุด มีการวางแผนดำเนินงานอย่างเป็นระบบโดยยึดนโยบายและบริบทของสถานศึกษา จัดทำแผนพัฒนาเพื่อจัดสรรงบประมาณ จัดทำแผนปฏิบัติการโครงการ จัดทำข้อมูลและทำความเข้าใจกับบุคลากรของสถานศึกษาและชุมชน ประชาสัมพันธ์กิจกรรมโครงการ ประเมินผลสรุปรายงานพัฒนาต่อยอด เพื่อให้การจัดการฐานการเรียนรู้ให้เกิดผลคุ้มค่าและยั่งยืน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2550) สอดคล้องกับ ยอด สะตะ ที่พบว่า สภาพการดำเนินงานและการจัดการเรียนรู้ของศูนย์เรียนรู้ชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือทั้ง 3 ศูนย์ก่อตั้งขึ้นโดยการสนับสนุนของพัฒนาชุมชนและเทศบาล ใช้เป็นแหล่งเรียนรู้และการเรียนรู้ของชุมชน ในศูนย์มีอาคาร แผ่นป้ายนิเทศ ตัวอย่างผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น โดยให้ความรู้ด้านอาชีพ สุขภาวะ หลักเศรษฐกิจพอเพียง การอนุรักษ์ป่าและภูมิปัญญาท้องถิ่น (ยอด สะตะ, 2561)

2. กระบวนการบริหารโดยใช้สถานศึกษา ชุมชน ภาคีเครือข่าย มี 6 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นร่วมวิเคราะห์สถานการณ์ (Situation analysis) ขั้นร่วมวางแผนพัฒนา (Plan) ขั้นร่วมดำเนินงานพัฒนา (Do) ขั้นร่วมติดตามและประเมิน (Check) ขั้นร่วมปรับปรุงแก้ไข (Act) และขั้นร่วมเผยแพร่และขยายผล (Proliferate) ผลการตรวจสอบความเหมาะสมของกระบวนการบริหารที่พัฒนาขึ้น มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด และคู่มือการปฏิบัติงานมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เพราะ ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวทางการบริหารโดยใช้สถานศึกษา ชุมชน ภาคีเครือข่ายเป็นฐานจากแนวคิด ทฤษฎี และเอกสารที่เกี่ยวข้อง ทำให้ได้กระบวนการบริหารที่สามารถนำไปใช้พัฒนาฐานการเรียนรู้ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ดที่ชัดเจนมากขึ้น และได้ศึกษาความต้องการของครู กศน. และคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ทำให้ทราบความต้องการและประเด็นการพัฒนาฐานการเรียนรู้ที่เป็นรูปธรรม การสัมภาษณ์ผู้บริหารต้นแบบและผู้ทรงคุณวุฒิทำได้แนวทางหรือองค์ความรู้ใหม่สำหรับการยกร่างกระบวนการบริหารโดยใช้สถานศึกษา ชุมชน ภาคีเครือข่ายเป็นฐานเพื่อพัฒนาฐานการเรียนรู้ ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตาม



อัยยาศัยอำเภอฟริชัย จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งมีกระบวนการบริหาร 6 ขั้นตอน เรียกว่า S-P-D-C-A-P ได้แก่ ขั้นร่วมวิเคราะห์สถานการณ์ (Situation analysis) ขั้นร่วมวางแผนพัฒนา (Plan) ขั้นร่วมดำเนินงานพัฒนา (Do) ขั้นร่วมติดตามและประเมิน (Check) ขั้นร่วมปรับปรุงแก้ไข (Act) และขั้นร่วมเผยแพร่และขยายผล (Proliferate) เป็นกระบวนการที่สถานศึกษา ชุมชน และภาคีเครือข่ายมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน ผ่านการตรวจสอบความเหมาะสมจากผู้เชี่ยวชาญ พบว่า กระบวนการบริหารและคู่มือการปฏิบัติมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดของ Flaxman, E. ที่ได้กล่าวถึงหลักการบริหารสถานศึกษาโดยสถานศึกษาและชุมชนเป็นฐาน เป็นการกำหนดความต้องการร่วมกันของสมาชิกในชุมชนว่าอะไรคือสิ่งที่สำคัญที่สุดสำหรับการศึกษาของคนในชุมชน ความพยายามในการพึ่งตนเองของชุมชน บุคลากรของการให้บริการ และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอย่างสูงสุดโดยการร่วมมือกันของสมาชิกทุกคนของชุมชนเพื่อสร้างความมั่นใจว่าทรัพยากรได้ถูกใช้เพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชน (Flaxman, E., 2001) เช่นเดียวกับ สมบัติ ปัญญาคง และคณะ ที่ได้พัฒนารูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดแหล่งเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงพอในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 1 พบว่า กระบวนการบริหารแบบมีส่วนร่วมมี 5 ประการ ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมในการวางแผน 2) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรม 3) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล 4) การมีส่วนร่วมในการจัดหาทรัพยากร 5) การมีส่วนร่วมในการเผยแพร่ความรู้ (สมบัติ ปัญญาคง และคณะ, 2562)

3. จากผลการใช้กระบวนการบริหารโดยใช้สถานศึกษา ชุมชน ภาคีเครือข่ายเป็นฐาน เพื่อพัฒนาฐานการเรียนรู้ พบว่า 1) การพัฒนาฐานการเรียนรู้ จำนวน 6 ฐานการเรียนรู้ ได้แก่ ฐานการเรียนรู้ที่ 1 ขยะเปียก ฐานการเรียนรู้ที่ 2 ขยะทองคำ ฐานการเรียนรู้ที่ 3 เสวียนรักษ์โลก ฐานการเรียนรู้ที่ 4 การเพาะเห็ดขอนขาว ฐานการเรียนรู้ที่ 5 ปลูกผักพอเพียง เคียงคู่ชุมชน และฐานการเรียนรู้ที่ 6 ห้องสมุดมีชีวิต 2) ผลการใช้ฐานการเรียนรู้ พบว่า ผู้เรียนมีองค์ความรู้และมีทักษะปฏิบัติแต่ละฐานการเรียนรู้ และสามารถนำความรู้ไปถ่ายทอดให้คนในชุมชนได้ ทำให้ผู้เรียนได้รับความรู้และสามารถถ่ายทอดความรู้แก่นักศึกษา ประชาชนในชุมชน และผู้สนใจจากสถานศึกษาและหน่วยงานอื่นได้ ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดการพัฒนาฐานการเรียนรู้ซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้หรือฝึกปฏิบัติสำหรับนักศึกษา ประชาชน และผู้สนใจ ที่มีองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ ฐานการเรียนรู้ หรือฐานกิจกรรม ห้องหรือสถานที่บรรยาย สื่อการเรียนรู้ ทรัพยากรและอุปกรณ์การศึกษา พื้นที่ บรรยากาศ สิ่งแวดล้อม และภาคีเครือข่าย (สำนักมาตรฐานการศึกษาและพัฒนาการเรียนรู้, 2558) กระบวนการบริหารโดยใช้สถานศึกษา ชุมชน ภาคีเครือข่ายเป็นฐานดังกล่าวข้างต้น ทำให้เกิดการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันของครูและบุคลากร กศน. และผู้เกี่ยวข้องจนประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่กำหนด และเป็นต้นแบบแหล่งศึกษาดูงานและการขยายผลไปยังชุมชนอื่น ผลการวิจัยของธนัชพร หาได้ และ



มัลลิกา ทองเอม ได้พัฒนารูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร แม่สอด ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่ยั่งยืนสำหรับผู้สูงอายุในตำบลแม่ปะ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก ผลการวิจัยทำให้ได้ฐานการเรียนรู้ทั้งหมด 7 ฐานการเรียนรู้ ได้แก่ 1) ฐานศาสตร์พระราชา 2) ฐานคนมีน้ำยา 3) ฐานปุ๋ยและน้ำหมักชีวภาพ 4) ฐานคนมีพลัง 5) ฐานผักเป็นยา 6) ฐานหมอดิน และ 7) ฐานจักสานงานฝีมือ (ธนัพร หาได้ และมัลลิกา ทองเอม, 2564) และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ เอกราช หนูแก้ว และเอกรัตน์ เอกศาสตร์ ได้ศึกษาการสร้างฐานการเรียนรู้ฟาร์มเกษตรผสมผสานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้วยกระบวนการแบบมีส่วนร่วม ผลการวิจัยทำให้ได้ฐานการเรียนรู้จำนวน 9 ฐาน ได้แก่ 1) ฐานการเลี้ยงหมูหลุม 2) ฐานการปลูกมันสำปะหลังด้วยระบบน้ำหยด 3) ฐานการปลูกมะนาวในวงบ่อซีเมนต์ 4) ฐานการเลี้ยงปลาในแปลงเพศ 5) ฐานการเลี้ยงไก่ดำภูพานและไก่ไข 6) ฐานการเลี้ยงกบ 7) ฐานการเพาะเห็ดฟาง 8) ฐานการทำน้ำหมักชีวภาพ และ 9) ฐานการปลูกผักหวานป่า โดยมีหลักสูตรฐานการเรียนรู้ฟาร์มเกษตรผสมผสานสำหรับใช้ฝึกอบรมเกษตรกรในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา จำนวน 3 รูปแบบ คือ หลักสูตรระยะสั้น จำนวน 1 วัน จำนวน 2 วัน และจำนวน 3 วัน หลักสูตรระยะปานกลาง จำนวน 5 วัน และจำนวน 7 วัน และหลักสูตรระยะยาว จำนวน 30 วัน (4 สัปดาห์) และจำนวน 120 วัน (4 เดือน) (เอกราช หนูแก้ว และเอกรัตน์ เอกศาสตร์, 2561)

4. จากผลการประเมินผลกระบวนการบริหารโดยใช้สถานศึกษา ชุมชน ภาคีเครือข่ายเป็นฐาน เพื่อพัฒนาฐานการเรียนรู้ ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ที่เป็นเช่นนี้เพราะการพัฒนาฐานการเรียนรู้ของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอโพธิ์ชัย ได้มีการพัฒนาบุคลากรโดยการศึกษาดูงานแหล่งเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ ประจำตำบล ณ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาภูพาน อันเนื่องมาจากพระราชดำริ จังหวัดสกลนคร เข้าร่วมกิจกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษา และศึกษาดูงานศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่ประสบความสำเร็จ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับบุคลากรต้นแบบที่เป็นแบบอย่าง ที่ดีในการดำเนินชีวิตให้กับผู้อื่นได้ จึงได้นำความรู้และแนวทางการพัฒนามาบูรณาการเพื่อพัฒนา ฐานการเรียนรู้ของสถานศึกษาให้เป็นแหล่งเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงเกษตรผสมผสานของ กศน. ตำบล และชุมชน และให้ความรู้แก่นักศึกษาและชุมชนจนเป็นแหล่งเรียนรู้ต้นแบบที่สามารถเป็นแหล่งศึกษาดูงานแก่หน่วยงานอื่น และครู กศน. ภูมิปัญญาท้องถิ่น และนักศึกษามีความสามารถเป็นวิทยากรเผยแพร่ให้ความรู้ที่ส่งเสริมการสร้างอาชีพ สร้างรายได้ และสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนได้ เช่นเดียวกับกรณีศึกษาการจัดการแหล่งเรียนรู้ในในประเทศอังกฤษที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามา มีส่วนร่วมในพิพิธภัณฑสถานชุมชน และการจัดการแหล่งเรียนรู้ในประเทศสหรัฐอเมริกาที่ให้โรงเรียน ชุมชน



และครอบครัวเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนเพื่อให้มีส่วนช่วยการเรียนการสอนในโรงเรียน (ปริยาภรณ์ ตั้งคุณานันต์, 2563)

องค์ความรู้ใหม่

ผลจากการวิจัยได้กระบวนการบริหารโดยใช้สถานศึกษา ชุมชน ภาศึเครือข่ายเป็นฐาน เพื่อพัฒนาฐานการเรียนรู้ ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด มีกระบวนการบริหาร 6 ขั้นตอน เรียกว่า S-P-D-C-A-P ดังนี้

วัตถุประสงค์: เพื่อพัฒนาฐานการเรียนรู้ ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด โดยใช้กระบวนการบริหารโดยใช้สถานศึกษา ชุมชน ภาศึเครือข่ายเป็นฐาน

กระบวนการบริหารโดยใช้สถานศึกษา ชุมชน ภาศึเครือข่ายเป็นฐานเพื่อพัฒนาฐานการเรียนรู้

1. ขั้นร่วมวิเคราะห์สถานการณ์ (Situation analysis)
2. ขั้นร่วมวางแผนพัฒนา (Plan)
3. ขั้นร่วมดำเนินงานพัฒนา (Do)
4. ขั้นร่วมติดตามและประเมิน (Check)
5. ขั้นร่วมปรับปรุงแก้ไข (Act)
6. ขั้นร่วมเผยแพร่และขยายผล (Proliferate)

การพัฒนาฐานการเรียนรู้

1. ผลการพัฒนาฐานการเรียนรู้
 - 1.1 ฐานการเรียนรู้ที่ 1 ขยะเปียก
 - 1.2 ฐานการเรียนรู้ที่ 2 ขยะทองคำ
 - 1.3 ฐานการเรียนรู้ที่ 3 เสวียนรักษ์โลก
 - 1.4 ฐานการเรียนรู้ที่ 4 การเพาะเห็ดขอนขาว
 - 1.5 ฐานการเรียนรู้ที่ 5 ปลูกผักพอเพียง เคียงคู่ชุมชน
 - 1.6 ฐานการเรียนรู้ที่ 6 ห้องสมุดมีชีวิต
2. ผลการใช้บริการฐานการเรียนรู้
 - 2.1 ฐานการเรียนรู้ที่ 1 ขยะเปียก
 - 2.2 ฐานการเรียนรู้ที่ 2 ขยะทองคำ
 - 2.3 ฐานการเรียนรู้ที่ 3 เสวียนรักษ์โลก
 - 2.4 ฐานการเรียนรู้ที่ 4 การเพาะเห็ดขอนขาว
 - 2.5 ฐานการเรียนรู้ที่ 5 ปลูกผักพอเพียง เคียงคู่ชุมชน
 - 2.6 ฐานการเรียนรู้ที่ 6 ห้องสมุดมีชีวิต



ปัจจัยความสำเร็จ

1. การมีเป้าหมายและวัตถุประสงค์การพัฒนาฐานการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้ที่ชัดเจน
2. การทำงานร่วมกันเป็นทีม
3. ภาวะผู้นำของผู้บริหาร
4. การสร้างบรรยากาศที่ดีและการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้
5. การมีเทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ที่เหมาะสม
6. การมีความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม
7. ความพร้อมด้านอาคารสถานที่ งบประมาณและการสนับสนุนจากภาคีเครือข่าย

สรุป/ข้อเสนอแนะ

กระบวนการบริหารโดยใช้สถานศึกษา ชุมชน ภาคีเครือข่ายเป็นฐานเพื่อพัฒนาฐานการเรียนรู้ ศูนย์การศึกษานอกกระบวนและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด มีกระบวนการบริหาร 6 ขั้นตอน เรียกว่า S-P-D-C-A-P ได้แก่ ขั้นร่วมวิเคราะห์สถานการณ์ (Situation analysis) ขั้นร่วมวางแผนพัฒนา (Plan) ขั้นร่วมดำเนินงานพัฒนา (Do) ขั้นร่วมติดตามและประเมิน (Check) ขั้นร่วมปรับปรุงแก้ไข (Act) และขั้นร่วมเผยแพร่และขยายผล (Proliferate) ซึ่งเป็นกระบวนการที่สถานศึกษา ชุมชน และภาคีเครือข่าย มีส่วนร่วมทุกขั้นตอน ดังนั้นข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้มีดังนี้ 1) ควรมีการเตรียมความพร้อมด้านบุคลากรให้มีความสำคัญแลให้มีความร่วมมือต่อการพัฒนาฐานการเรียนรู้และจัดกิจกรรมบูรณาการฐานการเรียนรู้ 2) การพัฒนาฐานการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้ในศูนย์การศึกษานอกกระบวนและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอโพธิ์ชัย ควรมีส่วนการเรียนรู้ที่แสดงถึงกระบวนการแต่ละฐานการเรียนรู้ที่หลากหลาย และทันสมัย 3) การพัฒนาฐานการเรียนรู้และส่งเสริมการใช้ฐานการเรียนรู้ไปสู่ชุมชนและสถานศึกษาอื่น ควรกำหนดเป้าหมายการพัฒนาฐานการเรียนรู้ตัวชี้วัด วิธีการและแนวทางการดำเนินงานร่วมกันที่ชัดเจน เป็นรูปธรรม 4) การพัฒนาฐานการเรียนรู้และส่งเสริมการใช้ฐานการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ควรส่งเสริมสนับสนุน ให้มีการร่วมกลุ่มและสร้างเครือข่ายเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และมีกิจกรรมต่อเนื่องสม่ำเสมอให้มีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมพัฒนาฐานการเรียนรู้ร่วมกัน 5) ผลผลิตที่ได้จากฐานการเรียนรู้ เช่น การปลูกผัก การเพาะเห็ดขอนขาว ควรสนับสนุนและพัฒนากิจการการผลิต การแปรรูป และการตลาด โดยการส่งเสริมการรวมกลุ่ม วางแผน การผลิตและพัฒนาผลผลิตภัณฑ์และบรรจุภัณฑ์ รวมทั้งหาช่องทางการตลาดเพื่อจำหน่ายสินค้าและผลผลิตภัณฑ์ และ 6) สถานศึกษาควรจัดทำสารสนเทศฐานการเรียนรู้อย่างเป็นระบบเพื่อประโยชน์ในการเป็นข้อมูลสำหรับการพัฒนาฐานการเรียนรู้และการใช้บริการฐานการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง สำหรับข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้ง



ต่อไป คือ 1) ควรศึกษาการพัฒนา รูปแบบการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมจัดการศึกษาของครู และบุคลากร กศน. ภูมิปัญญาท้องถิ่น และชุมชน เพื่อพัฒนาอาชีพชุมชน 2) ควรศึกษารูปแบบ หรือแนวทางการนิเทศ ติดตาม และประเมินผลแต่ละประเภท เช่น การถอดบทเรียน การสะท้อนผลการเรียนรู้ แนวทางการขยายผล เพื่อให้การจัดการศึกษาของศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอโพธิ์ชัยมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กรมสามัญศึกษา. (2544). การพัฒนาและการใช้แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนและท้องถิ่นเพื่อจัดกระบวนการเรียนรู้. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.
- ดำริ บัญชู. (2548). การใช้ประโยชน์จากแหล่งเรียนรู้ในสถานศึกษา. วารสารวิชาการ, 8(1), 27-31.
- ธนัชร หาได้ และมัลลิกา ทองेम. (2564). รูปแบบการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร แม่สอด ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่ยั่งยืนสำหรับผู้สูงอายุในตำบลแม่ปะ อำเภอแม่สอด จังหวัดตาก. วารสารสังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนาท้องถิ่น มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 5(4), 157-165.
- ปรียาภรณ์ ตั้งคุณานันต์. (2563). การจัดการห้องเรียนและแหล่งเรียนรู้. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร: มิน เซอร์วิส ซัพพลาย.
- ยอด สะตะ. (2561). รูปแบบการพัฒนาศูนย์เรียนรู้ชุมชนเพื่อสิ่งแวดล้อมภาคตะวันออกเฉียงเหนือ. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาสิ่งแวดล้อมศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอโพธิ์ชัย. (2563). รายงานผลการสำรวจความต้องการพัฒนาฐานการเรียนรู้ กศนอำเภอโพธิ์ชัย. ร้อยเอ็ด: ศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอโพธิ์ชัย.
- สมบัติ ปัญญาคง และคณะ. (2562). รูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดแหล่งเรียนรู้ตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงพอในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาอุบลราชธานี เขต 1. วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, 10(1), 178-193.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2550). แหล่งเรียนรู้โรงเรียนดีใกล้บ้าน. กรุงเทพมหานคร: เสมาธรรม.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2547). การจัดการเรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้. กรุงเทพมหานคร: สำนักงาน.



สำนักมาตรฐานการศึกษาและพัฒนาการเรียนรู้. (2558). รายงานการศึกษาแนวทางการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้และสื่อการเรียนรู้ตามแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของโรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. กรุงเทพมหานคร: พรินทวนกราฟฟิค.

สำนักส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย. (2562). แผนปฏิบัติการประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2563 ของสำนักงาน กศน (ฉบับปรับปรุงตามงบประมาณที่ได้รับจัดสรร). กรุงเทพมหานคร: สำนักงาน กศน.

เอกราช หนูแก้ว และเอกรัตน์ เอกศาสตร์. (2561). การสร้างฐานการเรียนรู้ฟาร์มเกษตรผสมผสานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงด้วยกระบวนการแบบมีส่วนร่วม. นครราชสีมา: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.

Flaxman, E. (2001). The Promise of Urban Community Schooling. *Urban and Rural Community Education*, 8(2), 5-14.